

Yılmaz, Hakan. 2006. “Benim İçin Ecevit”. *Boğaziçi Dergisi* (Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği yayını), Aralık 2006/Sayı 113, pp.8-11.

Benim İçin Ecevit...

1973 yılının Eylül ayının sonlarıydı ve on yaşımı dolduralı bir kaç ay olmuştu. İstanbul’da, dut bahçelerinin ve bahçe içindeki ahşap köşklerin tamamen ortadan kalkmadığı Erenköy’de, dayımın evindeydim. İlkokulu henüz bitirmiş, çok uzaklardaki ailemden (annemden, demem daha doğru olur) ilk defa ayrılmış, Galatasaray Lisesi’nde okumak üzere İstanbul’a gelmiştim. Akşamları ağırlaşan mahzunlukla başatmenin bir yolu, o yıllarda günde bir kaç saat yayın yapan siyah-beyaz televizyonu başından sonuna dek seyretmektir. Bir akşam, haberlerde, Meclis konuşmaları veriliyordu. Zayıf, bıyıklı bir adam kürsüye çıktı. Heyecanla, yüksek sesle, derslerde öğrendiğimiz güzel Türkçe’ye uygun cümleler kurarak, diğerleri gibi zorlama bir nezaketle değil ama insanı söylediklerine inanmaya çağırarak bir samimiyetle konuşuyordu. Konuşmasını, “Barış getireceğiz, barış!” diye haykırarak bitirdi. Ben, çocuk aklımla, neden barış getireceğiz diyor bu adam, savaşta mıyız ki diye düşündüğümü hatırlıyorum.

Savaş, bir yıl sonra geldi. 1974 yılının Temmuz ayıydı. Galatasaray Lisesi’nin hazırlık sınıfını bitirmiş, tatil için ailemin yanına dönmüştüm. Yaşadığımız şehire de televizyon gelmişti. Her türlü yeni icat da olduğu gibi, televizyonun da ilk girdiği evlerden biri bizimkiydi. Akşamları konu komşu toplanıp, “gaçah” dizisini seyrederek, acemi spiker Mesut Mercan’ın okuduğu haberleri dinlerdik. Bir akşam, bu haberlerden birinde, yine aynı zayıf, bıyıklı adam görüldü. Artık adının Bülent Ecevit ve ülkenin başbakanı olduğunu biliyordum. Bu sefer, bir binanın önünde gazeteci mikrofonlarına konuşuyordu ve yine barış getirmekten söz ediyordu. “Biz Kıbrıs’a savaş için değil, barış getirmek için gidiyoruz” diyordu. Mahalledeki çocuklarla oynadığımız Makarios oyunundan öğrendiğim kadarıyla, Kıbrıs denilen yerde, Makarios adlı kara cübbeli, kara sakallı, kara ruhlu biri (herhalde küçüklüğümde caminin merdiveninde Tommiks okuyorum diye kulağımı çeken kötü imam gibi biri olsa gerekti bu Makarios!) Türklere çok kötülük ediyordu. Oyunumuzun konusu da, Zaten, Makarios’u ele geçirince, ona ne yapacağımızdı. Ecevit’in konuşmasında geçen “Kıbrıs’a barış götürme” kısmından yine pek bir şey anlamamış olmakla birlikte, kara sakallı Makarios’dan Türklerin intikamının alınması fikrini çok haklı bulmuştum. Derken, yollardan cemseler dolusu askerler geçmeye başladı. Çocuklar kendi aramızda konuşurken ya da akşamları büyüklerin konuşmalarına kulak kabartarak, Kıbrıs’a çıkartma yaptığımız için Amerika’nın bize kızdığını ama Sovyetler’in bizi haklı bulduğunu (1970’li yılların Amerikan aleyhtarlığının ve Sovyet sempatisinin bir nedeni de bu olmasın?), Libya’nın uçaklarımıza bedava benzin verdiğini, Yunanlıları (tıpkı Kurtuluş Savaşı’nda olduğu gibi) önümüze katıp Akdeniz’e döktüğümüzü, uçaklarımızın yanlışlıkla bir gemimizi batırdığını, Adem Yavuz adlı bir gazetecinin Kıbrıs’ta öldürüldüğünü öğrendim. (Çok sonra, bir gün Kadıköy’e gitmek için Karaköy’de vapur beklerken, vapurun isminin Adem Yavuz olduğunu görüp, düşüncelere daldığımı hatırlıyorum). 1974 yazında yaşanan bu olayların hiç bitmeyen fon müziği ise Ayten Alpman’ın tok sesiyle söylediği ve hep birlikte eşlik ettiğimiz “Memleketim” şarkısıydı.

1974 yazının sonunda, annem, kızkardeşim ve ben, babamı bir süreliğine işinin başında bırakarak, İstanbul’a göçtük ve Şişli’de, Abide-i Hürriyet Caddesi’ndeki eve taşındık. Ben de o sonbaharda Beyoğlu’ndaki mektebin altıncı sınıfına başladım. Kocaman, azametli, neredeyse içinde yaşayanlardan bağımsız bir hayatı olan bir binanın içine onlarca pırıltılı delikanlıyı yerleştirin. Dışarı çıkmalarına izin vermeyin. Beraber yatırıp, beraber yedirin.

Sivri çıkışlar yaptıklarında, isyan ettiklerinde, sıradışı görüşler ileri sürdüklerinde, bunları bu çocuklar söylemeyecek de kim söyleyecek diyerek, onları hoşgörün, hatta parlak olmak kaydıyla sivriliği ve sıradışılığı bir değer olarak gizli gizli destekleyin. Derslerde başarılı olmak kadar, hatta ondan çok daha fazla, ders dışı alanlarda, kulüp faaliyetlerinde kendini eğitmenin daha önemli olduğu sinyalinin verin. Ve onları aç bırakın; yemek vermeyin; Cuma öğlenleri dışında, bir öğün bile lezzetli bir kap yemek geçmesin kursaklarından. Bu delikanlılar, bu binada birbirleriyle gece gündüz, harıl harıl konuşmaya başlarlar. Tabii ki en başta kadınlardan, aşktan ve seksten, ama bunun dışında tarihten, sanattan, edebiyattan ve politikadan. Bu yıllar, 1975, 76 ve 77 yılları, tüm arkadaşlarımla ve benim gençlik öfkelerimizi seslendireceğimiz sert ve mert bir söylem, bir de bağlanabileceğimiz kalın çizgili bir ortak kimlik aradığımız yıllardı. Bazılarımız, daha çok büyüklerini taklit ederek, aradıklarımızı bulmuş bir havaya giriyorlar, abilerinden veya ablalarından ödünç aldıkları ve tam hakim olmadıkları kavramlarla ahkam kesiyorlardı, şu şöyledir, bu böyledir, diye. Bazılarımız orta yolcuymuş; kapitalizmin de, komünizmin de iyi taraflarını alıp, ikisinden de daha iyi işleyen bir sistem kurabileceklerine inanıyorlardı. Bazılarımız ise, bir sağa, bir sola savrulup duruyorlardı. Ben de o savrulanlardan biriydim.

Savrulma günlerinden birinde, 1977 yılının Haziran ayında (demin internetten o günün 3 Haziran olduğunu öğrendim), bir Cuma akşamı, okuldan çıkıp Taksim'e doğru yürümeye başladım. Oradan dolmuşla Kadıköy'e geçecektim. İstiklal Caddesi'nden meydana yaklaştığımda, kalabalıkların heryeri tıklım tıklım doldurmuş olduğunu gördüm. AKM'nin önünde kurulmuş bir kürsüden, mavi gömleklili, zayıf, bıyıklı o adam, Bülent Ecevit, kentli, burjuva, İstanbullu bir dil kullanarak, köylülerin, işçilerin, Anadolu'nun haklarını savunan bir konuşma yapıyordu. Bu meydana, bu mitingten bir ay önce, kanlı 1 Mayıs yaşanmış, onlarca insan kurşunlanarak, panzerlerin altında kalarak, birbirlerini ezerek can vermişti. 2 Mayıs günü, neredeyse tüm gazeteler, katliamın nedeni olarak Lenincilerle Maoocular arasındaki çatışmaları gösterdiler. Şimdiden bakıldığında ise, bir gizli operasyon olarak Kanlı 1 Mayıs'ın iki hedefi olduğunu düşünebiliriz. Birincisi, Kanlı 1 Mayıs, tarihinde ilk kez bu denli kitlesellik ve toplumsal görünürlük kazanan ve kendi dışındakileri de heyecanlandırmaya başlayan sola karşı, sonradan çok karşımıza çıkacak, Susurluk'ta kamyonlara çarpacak meşhur "karanlık güçler" in bir sindirme operasyonuydu. İkincisi, Kanlı 1 Mayıs, sol solu kırıyor fikrini yayarak, solun yükselen imajını zedeleyerek, halkta yarattığı heyecanı örseleyerek, Haziran 1977'deki genel seçimlerde Ecevit'li CHP'nin tek başına iktidara gelmesini önlemeyi hedefleyen bir eylemdi. İşte, Kanlı 1 Mayıs'ın yarattığı genel hayalkırıklığı ve yılmılık ortamında Ecevit, zamanın başbakanı Demirel'in "Taksim'e gitme, sana suikast yapacaklar!" uyarılarına da aldırmadan, 1 Mayıs'tan bir ay sonra, solu Taksim'de yeniden topladı. Doğrusu, Kanlı 1 Mayıs'dakine göre daha az renkli, daha az coşkulu, daha az kalabalık, daha az radikal bir topluluktan bu, ama yine de "Solcular bir daha asla Taksim'e çıkamaz" denilen günlerde, bu yargıyı kıran cesaretle bir çıkıştı. Bu mitingten kısa bir süre sonra yapılan seçimlerde, Ecevit'in CHP'si, en aşırısından en ılımlısına kendini solda gören herkesin oyunu alarak %42'lik bir oy oranına ulaştı. Günümüzdeki partilerin rüyasında görse inanamayacağı ve neredeyse Meclis'teki tüm sandalyeleri almalarını sağlayacak bu oran, o günkü seçim sistemi içerisinde CHP'nin çoğunluğu almasına ve tek başına hükümet olmasına yetmedi. Ecevit'in rahat bir çoğunlukla iktidar olamaması, sadece solcular arasında değil, neredeyse tüm ülkede başlamış bir işin yarım bırakılması gibi, doymadan sofradan kalkılması gibi, verilen bir sözün tutulmaması gibi bir doyumsuzluk, bir tatminsizlik, bir hayal kırıklığı, bir içinde kalma duygusu yarattı. Sandıktan tek başına CHP iktidarı çıkmayınca, Demirel önderliğinde merkez sağ ve aşırı sağ partileri biraraya getiren Milliyetçi Cephe hükümeti ikinci kez kuruldu. İşin doğrusu, ilkinde kabus gibi bir şey olan MC hükümeti, ikincisinde deyim yerindeyse kabak tadı vermeye başladı. Öyle ki, artık kimse bu bednam koalisyonun

iktidarda uzun bir süre kalabileceğine inanmıyor, herkes hükümetin her an düşmesini bekliyordu. Herkesin aklındaki “olması gereken” hükümet, bir CHP hükümetiydi. Ama, tüm bu beklentilerin aksine, MC hükümeti bir türlü düşmüyordu. Sonunda, MC koalisyonu, sonradan çok konuşulacak karanlık otel operasyonlarıyla, her birine izleyen CHP hükümetinde birer bakanlık koltuğu vaadedilen bir grup milletvekilinin Adalet Partisi’nden koparılmasıyla yıkıldı ve yerine CHP’nin “bağımsız” destekli hükümeti kuruldu. CHP’nin kısa süren bu tek başına azınlık hükümeti deneyimi, kelimenin tam anlamıyla bir felaket oldu ve “umudumuz Ecevit” sloganında dile gelen büyük beklenti fos çıktı. Bunda, şüphesiz, CHP iktidarını yıpratmak için”karanlık güçler”in terör provokasyonlarını artırıp, Kahramanmaraş’da ve Çorum’da kitlesel kırım boyutuna ulaştırmalarının hatırı sayılı bir payı vardı. Ancak, vebalin büyüğü, yine de, özellikle kriz halindeki ekonomi ve dış politika alanlarında Ecevit liderliğindeki hükümetin ortaya, sağdan ya da soldan, hiç bir somut çözüm önerisi koyamamış olmasıydı. İktidara gelmek isteyen, herkesin de iktidarda görmek istediği, lakin iktidar üzerine pek düşünmemiş, bu mesele hakkında pek kafa yormamış, iktidarda ne yapacağı hakkında pek bir fikri olmayan bir parti ve lider vardı karşımızda.

Ecevit, iktidarda kalması gerektiği zaman iktidarı bıraktı; iktidara gelmemesi gerektiği zaman iktidara geldi. 1974 sonbaharında, Kıbrıs zaferinin kendisine sağladığı büyük popülariteyi oya tahvil edip, CHP’yi tek başına iktidar yapmak umuduyla, Erbakan’ın MSP’si (Milli Selamet Partisi) ile yaptığı kendi deyimiyle “tarihsel uzlaşma” koalisyonunu bir hamlede, biraz da ortağını rencide edecek şekilde, bozuverdi. Meclis’te erken seçim kararı aldırarak kadar sayısı olmamasına rağmen, neye güvenerek bu hamleyi apmış olabilir? Burada, rasyonel değil romantik bir beklenti olduğunu sanıyorum. Ecevit, halkın gücüne o denli inanıyordu ki, popülaritesinin bir dalga gibi yükselerek sağ partilerin direncini kırıp, onları da erken seçim kararına evet demeye zorlayacağını hayal ediyordu. Oysa karşısında böyle hayallere ve dalgalara kendini en son kaptıracak bir kişi, köylü gerçekçiliğinin ve mühendis hesapçılığının abide ismi Süleyman Demirel vardı. Demirel, Ecevit hükümeti istifa eder etmez, derhal küçük sağ partileri topladı, bir koalisyonla ikna etti ve başbakanlık koltuğuna oturdu. Peki, Erbakan Ecevit’in erken seçim önerisine neden destek vermedi? Aslında, Kıbrıs zaferinden, CHP kadar MSP’nin de faydalanabileceği, oylarını ve Meclis’teki sandalye sayısını artıracığı ortadaydı. Nitekim, Erbakan da kendini “Kıbrıs fatihi” olarak tanıtmaya başlamıştı. Erbakan, muhtemelen, şöyle bir akıl yürüttü: benim de oylarım artacak, ama CHP’ninki çok daha fazla artacak ve büyük ihtimalle CHP tek başına iktidar olacak; bu durumda komünistleri iktidara getirdin diye, beni suçlayacaklar, bu bir; büyümüş de olsam muhalefette kalıp, iktidarın nimetlerinden yararlanamayacağım, bu iki; bu durumda, erken seçim kararına destek vermek yerine, Demirel’in koalisyonundan pay almam daha iyi bir seçenektir. Böyle de yaptı. Sonunda, Ecevit kitlesel sevgi dalgasının üzerinde yükselerek Meclis’te çoğunluğu almak yerine, iki yıl boyunca büyük bir muhalefet partisinin lideri olarak Meclis sıralarında oturmak zorunda kaldı. 1977 sonbaharında ise, Ecevit, tıpkı 1974 sonbaharındakine benzeyen bir büyük popülariteye kavuşmuştu, bir sevgi dalgasının üzerinde sörf yapıyordu, ve yine bu “soyut halk”a güvenerek romantik ve atmaması gereken bir adım attı, 2. MC hükümetini düşürerek, dışardan destekli bir azınlık hükümeti kurdu. CHP’nin ülkeyi sarmalayan ekonomik, iç politik, dış politik krizlerle nasıl başedeceği konusunda bir programı olmaması bir yana, olmuş olsaydı bile bir azınlık hükümeti hangi zor yasayı çıkartabilir, hangi zor kararı uygulayabilirdi? Bu durumda, romantik değil ama “köylü gerçekçilği”nden çıkacak bir taktik, herkesin sizi iktidara ittiği anda, bu hevesinizi bastırarak, 2. MC’yi oluşturan sağ partilerin krizin ateşinde ısınıp, erimelerini seyretmek olurdu. Ecevit, 1974 sonbaharında olduğu gibi, “soyut halk”ın sevgisinin “bir şekilde” sorunları çözeceğine inandı ve hükümet oldu. Sonunda, kendisi ve partisi halk nezdinde erirken, Demirel ve AP

büyük itibar kazandı. Ecevit'in Ocak 1978'den Ekim 1979'a dek süren hükümeti "umudun tükendiği" aylar oldu.

Ecevit, köylü gerçekçiliği ve mühendis hesapçılığı yerine, halkın sevgisine güvenerek, romantik adımlar attı siyasetde. Stratejik olarak belki yanlıştı bu adımlar, ama Ecevit'i Ecevit yapan bu romantizm değil miydi? Üstelik, 1970'li yıllarda romantik olan sadece Ecevit değildi; Türkiye romantik bir dönemden geçiyordu. Türkiye'de bir çok insan, bir arayış içerisinde, bir düşün peşindeydi o yıllarda. Sol, bu arayışın, bu düşün, bu yolculuğun söylemini kuruyordu. Nesnesi belli olmayan bir arayıştı bu. Herkes bir yerlere gitmek istiyordu ama, kimse nereye gitmek istediğini, gittiği yerde neyle karşılaşacağını bilmiyordu. Dahası, oraya nasıl gidileceğini de bilmiyordu kimse. Kimisi işçi sınıfını hareketine, kimisi köylü ayaklanmasına, kimisi gerilla savaşına, kimisi seçimlere güveniyordu. Ortalık, "Türkiye tahlilleri"nden, "baş çelişki" tartışmalarından, buna uygun "devrim stratejileri"nden geçilmiyordu. Ecevit, kendi kişiliğinde, bu sol romantizmi en iyi temsil eden kişiydi. Yaptıkları da, yapamadıkları da, aslında, o dönemdeki sol ütopyanın sınırlarıyla sınırlıydı bir bakıma. Bu yüzden, örneğin, Ecevit'i 1978-79'da iktidar olduğunda Türkiye-AET ilişkilerini dondurmak ve Türkiye'ye "Avrupa trenini kaçırarak"la suçlamak, anlamsız bir suçlamadır. Gerçek şu ki, o dönemdeki sol düşlemin hiç bir parçasında, hiç bir temsilcisinde, hiç bir bireyinde, ne devrimci gençlerde ne de demokratik solcularda, Türkiye'nin AET'ye üyeliği diye, Türkiye'nin liberal-demokratik bir ülke olması diye bir hedef, bir amaç yoktu. Avrupa, işin açıkçası, kimsenin umurunda bile değildi. Çok daha büyük, çok daha yüce, çok daha heyecanlı hedefleri vardı herkesin. Ecevit'i ya da bir başka lideri, döneminin paradigmasının, epistemisinin, ütopyasının dışına çıkamamış olmakla eleştirmek anakronizm yapmak olur. Her paradigma, bazı şeyleri yapmaya, bazı adımları atmaya, bazı hedefleri ulaşmaya değer diye ilan ederken, diğerlerini dilden ve muhayyileden düşürür. Ecevit, tam kendi döneminin adamıydı. 1946-1960 yılları da, 1968-1980 yılları gibi, romantik yıllardı. 1946-60 romantizmi kırsal ve sağ, 1968-80 romantizmi ise kentli ve sol bir romantizmdi. 1946-60 döneminin romantizmini kişiliğinde temsil eden lider ise Adnan Menderes'ti. O yıllarda, CHP lideri İsmet İnönü, romantik Menderes'in karşısında hesapçı ve gerçekçi yaşlı kurt rolünü oynuyordu. Talihin cilvesi, 1968-80 döneminde bu kez CHP ve onun lideri Ecevit romantizm bayrağını devralırken, DP'nin devamı olan AP ve onun lideri Demirel hesapçı ve gerçekçi muhalefet rolünü üstlendi. İnönü'nün askeri-stratejist gerçekçiliği ile, Demirel'in köylü-taktisyen gerçekçiliği arasındaki farkın da altını çizmek gerekir, bu noktada.

1946 sonrasındaki çok partili hayatımıza baktığımızda, yenilikçi çıkışların genelde sağdan geldiğini görürüz. Sol ise, özellikle günümüzde, Necdet Calp'ın meşhur "Sattırmam kardeşim köprüyü!" çıkışında simgelenen, yaptırılmaz-ettirmezci bir anlayış üzerine kurmuştur savunma hattını. 1970'li yıllar, yenilikçiliğin soldan geldiği ve halkta büyük heyecan uyandırdığı yegane dönemdir. Ecevit, bu sol-yenilikçi rüzgarın baş aktörlerinden, esas oğlanlarından biriydi. Çoğumuz gibi o da o kendi yarattığı rüzgarla savruldu, gitti.